

КАЗАЧНІК ДУБОЎКА

паводле летуценніка Давідоўскага

1.

Да 1930 года Уладзімір Дубоўка пачынае безразважліва верыць у рыцарскую, шляхетную дружбу паміж паэтамі. Таму і прыдумаў разам з Адамам Бабарэкам элітарную суполку «Узвышша». Дубоўка разумеў: беларускую паэзію і прозу трэба ратаваць ад крык-лівай большасці псеўдапалітычных рыфмаплётаў. А таксама трэба ратаваць і самому, каб незаўважна не стаць яшчэ адным «чырванакрылым вешчуном». Неабходна ўзвысіцца над тагачасным культурніцкім «сызморам», узяўшы з сабой варты. Адсюль і назва новага літаратурнага аб'яднання «Узвышша». Дубоўка спадзяваўся, што выбраныя ім паэты, празаікі і крытыкі — пачатак новай генерацыі творцаў, якія пакажуць прыклад сапраўднай, па-еўрапейску вытанчанай літаратуры і такога ж непадманнага, высакароднага, як у мушкецёраў Дзюма, сяброўства.

У сваіх ідэалістычных перакананнях Дубоўка быў нарэлігіянаму нязломны. Пасля трагічных ліпенскіх падзей 1930 года (турэмнае зняволенне паэта), амаль юдаўскага адрачэння ад яго большасці аднадумцаў, дваццаці васьмі гадоў высылкі і лагераў герой нашага артыкула з такой жа (калі не большай) упартасцю паверыў: беларускія пісьменнікі — апошнія людзі на планеце, якім варта давацца. Так, іх можна чытаць, цытаваць (цэлым калейдаскопам цытат поўніцца аповесць «Жоўтая акацыя»), неабходна іх вывучаць, нават натхняцца асобнымі творами, часам прысвячаць вершы, але... не сябраваць.

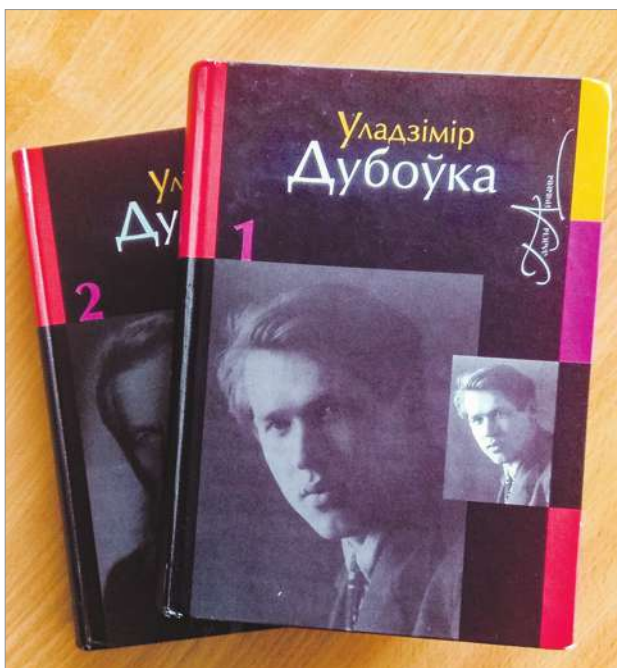
Сваім былым таварышам «узвышцаўцам» ён так і не дараваў.

У яго творчасці 1960—1970-х гадоў становіцца асноўнай тэма раптоўнай несправядлівасці, змагання з нечаканымі нягодамі, калі табе ніхто, апроч цябе самога, не дапаможа, матыў супрацьстаяння ідэальнага чыстага чалавека брыдкаму хаму (прыгадаем яго бліскучыя пераклады Шэкспіра, Байрана, Ду Фу, аповесць «Ганна Алелька»). Многія тагачасныя героі Дубоўкі падкрэслена рамантызаваныя, не маюць аніякай заганы, прыгожыя вонкава і ўнутрана.

І гэта зразумела, чаму.

Паэт бачыў, што свет на самай справе не змяніўся. Тыя пачвары, ад якіх ён ратаваўся «Узвышшам», нікуды не зніклі, а таму, калі рэальнае жыццё не дае прыкладаў шляхетных паводзін і высакародных учынкаў, падобнае трэба выдумаць у літаратуры.

Сваё ж праўдзіва-некампліментарнае стаўленне да сучаснікаў Дубоўка выказаў у артыкуле, прысвечаным Янку Купалу («ЛіМ», 7 ліпеня, 1972 г.):

«Чаго і каго не любіў [Янка Купала. — В. Д.-М.] — розных халтуршчыкаў, плеткароў, інтрыганаў. Ім ён «прысвяціў» свае радкі:

*Куды не глянеш — людзі, людзі,
Куды не глянеш — шэльмы, шэльмы.
Куды не глянеш — б'юцца ў грудзі,
Што значыць: правільныя вельмі...»*

2.

Да сярэдзіны 1990-х гадоў даследчык беларускай літаратуры Дзмітрый Давідоўскі верыў: падрыхтаваны ім 4-томнік Уладзіміра Дубоўкі хутка выйдзе ў свет.

Паэт, у адрозненне ад многіх калец, былых паплечнікаў і вучняў, не дачакаўся такой раскошы пры жыцці. Так, ён меў у 1965 годзе невялічкія

Юрка Гаўрук і Уладзімір Дубоўка. 1926 г.

два тамы выбранага, але на большае разлічваць не мусіў.

Спадзяванні Давідоўскага не спраўдзіліся. Грошы ў выдавецтва скончыліся, і задуманае засталася ўсяго толькі прыгожай марай.

Прайшло дваццаць гадоў. За гэты час увага да асобы Дубоўкі была стабільна нязменнай: ніводная вуліца ці хаця б завулак не былі названы яго імем, а скверы і плошчы не ўпрыгожаны помнікамі паэту.

І, вядома ж, так і не выйшаў чатырохтомнік выбранага.

А і праўда, навошта?

Тое, што Дубоўка лічыўся лепшым беларускім паэтам 1920-х, адкрывальнікам новых формаў, аўтарам многіх наватвораў, тое, што Янка Купала ставіў яго вышэй за сябе — хіба нагода ўславіць памяць чалавека, які быў гатовы дзеля Беларусі «сваё сэрца» накалоць «на дзіды»? Пераважная большасць лічыла, што не.

Але Давідоўскі не пакідаў сваёй мары.

«У сваіх ідэалістычных перакананнях Дубоўка быў нарэлігіянаму нязломны. Пасля трагічных ліпенскіх падзей 1930 года (турэмнае зняволенне), амаль юдаўскага адрачэння ад яго большасці аднадумцаў, дваццаці васьмі гадоў высылкі і лагераў герой нашага артыкула з такой жа (калі не большай) упартасцю паверыў: беларускія пісьменнікі — апошнія людзі на планеце, якім можна давацца».

Дубоўка для яго быў не проста выдатным пісьменнікам. Выдатных у нас хапае.

Паэт уяўляўся сапраўдным волатам. Даследчык захапляўся яго фізічнай сілай, нязломным характарам, магутнай воляй.

У 2017 годзе пры творчай дапамозе Віктара Жыбуля мара даследчыка выдаць творы Дубоўкі часткова здзейснілася. Але іронія заключалася ў тым, што ізноў Дубоўка (гэтым разам пасмяротна) мусіў разлічваць толькі на два тамы.

Выхад выдання стаў падзеяй.

Была аб'яўлена падпіска, і той, хто не падпісаўся, мусіў выкрадаць гэтыя рарытэтыя кнігі з бібліятэк альбо пазычаць у сяброў, каб пасля не аддаваць, бо купіць двухтомнік немагчыма, а не мець у сваёй бібліятэцы падобных кніжных скарбаў, — гэта, упэўнены, злачыства, страшнейшае за крадзеж.

Безумоўна, з'явіліся і крытыкі. Яны адзначалі, што даследчык занадта спяшаўся, калі складаў гэтыя тамы. У выніку можна знайсці прыкрыя адрукоўкі, расчаравання зусім куртаценькімі каментарамі і адсутнасцю паказальніка імёнаў (хаця ў змесце пазначана, што ён ёсць).

Так, магчыма, шмат чаго тут няма, бракуе неабходнай навуковай грунтоўнасці, але, тым не менш, ёсць галоўнае. Упершыню надрукаваны некаторыя творы, а шматлікім класічным вершам, перакладам, артыкулам дадзена новае жыццё.

Па сутнасці, тут угадваецца яшчэ не столькі партрэт паэта, колькі вельмі пераканаўчы, інтрыгоўны эскіз яго творчасці, дзе шмат што яшчэ не дамалявана і чакае толькі больш спрыяльных умоў, каб загучаць усімі фарбамі, калі нарэшце будзе выдадзены поўны збор твораў паэта.

Спадар Дзмітрый, калі складаў гэты двухтомнік, спяшаўся. Але не забывайма, што ТАКІМ ЖА ТВОРЧА-НЕЦЯРПЛІВЫМ быў і сам Дубоўка, калі праз дваццаць васьмі гадоў змог вярнуцца да ажыццяўлення сваёй мары — пісаць новыя дзівосныя вершы, паэмы, казкі.

Васіль ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Землякі

Навум ГАЛЬПІЯРОВІЧ

ЯНЭК З ГЕРМАНАВІЧАЎ

Якава Іосіфавіча Саснавіка ў Наваполацку ведалі многія. Можна, нават і большасць жыхароў маладога горада. Урач-траўматолаг, слава аб умелых, чухлых руках якога прыводзіла ў горад пацыентаў, бадай, з усёй Віцебшчыны, быў, што гаворыцца, душой многіх сяброўскіх кампаній, дэпутатам гарадскога савета, адным словам, чалавекам публічным. Мне не раз даводзілася сустракацца з Якавам Іосіфавічам, і заўсёды па-добраму я зайздросціў яго зычлівасці і аптымізму.

Разам мы засядалі ў дэпутацкіх камісіях, не раз разважліваўся і памяркоўнасць Якава Іосіфавіча «разрульвала» вострыя спрэчныя пытанні, якіх у тых, дзевяностыя, гады было нямала. Ды і з пытаннімі па здароўі блізкіх і знаёмых даводзілася звяртацца.

Хто б мог падумаць, што жыццё яго абарвецца ў няпоўныя шэсцьдзесят гадоў. Жыццё, якое, як потым даведаўся ад яго сына Барыса, пачалося ў сельскай бальніцы мястэчка Германавічы (што сёння ў Шаркаўшчынскім раёне) у жніўні 1941 года падчас нямецка-фашысцкай акупацыі.

Лёс яўрэйскага хлопчыка мог бы абарвацца вельмі хутка, каб па просьбе родных яго не забрала васьмянаццацігадовая Марыя Левановіч, якая прывезла яго ў вёску Слабодка як свайго сына, бацька якога загінуў на вайне. Хлопчыка назвалі Янэкам, хаця сапраўдныя бацькі далі яму іншае імя. Самі Саснавікі хаваліся па хутарах, а потым уступілі ў партызанскі атрад, куды маленькае дзіця забраць не маглі. Так Янэк са сваёй другой мамай, хаваючыся па вёсках і хутарах, застаўся жыць і стаў тым самым Якавам Іосіфавічам, які потым быў сваім доктарам для ўсіх землякоў Глыбокага краю.

А для другой маці Марыі Францаўны заставаўся ўдзячным верным дзіцём і не раз прыязджаў да яе ў вёску Зябікі разам з сям'ёй, прывозіў падарункі, цалаваў яе дарагі з дзяцінства твар.

Марыі Францаўне было прысвоена ганаровае званне «Праведнік народаў свету», якім узнагароджваліся тыя, хто ратаваў яўрэяў у гады Вялікай Айчыннай вайны.

На жаль, пра гэтую гісторыю з жыцця Якава Іосіфавіча я даведаўся, калі яго ўжо не было ў жывых, і вельмі шкадую, што не змог у свой час распытаць пра падрабязнасці тых суровых выпрабаванняў, якія выпалі на яго долю. Ды і не вельмі шмат гаварылі на гэтую тэму ў тых гады.

Два сыны Саснавіка Барыс і Лёва таксама сталі дактарамі, і ім перадалося не толькі бацькоўскае прафесійнае ўменне, але і спагадлівы, сяброўскі бацькаў характар. Так сталася, што Барыс быў аднакласнікам майго сына Максіма. Яны сябравалі ў школе, сябруюць і цяпер. І не раз Барыс з жонкай Святланай і дочкамі Інай і Янай бывалі ў нашай хаце. І калі я гляджу на малодшую светлаваласую і блакітнавокую прыгажуню Яну, якая нібыта сышла са старонак любімых дзіцячых казак, я думаю пра лёс яе дзедка Якава Іосіфавіча Саснавіка, Янэка, які не абарваўся ў трагічныя для яго народа гады дзякуючы простае беларускай жанчыне.